

NÁZEV ŠKOLY	GYMNÁZIUM JOSEFA JUNGMANNA, LITOMĚŘICE, Svojsíkova 1, příspěvková organizace
ČÍSLO PROJEKTU	CZ.1.07/1.5.00/34.1082
NÁZEV MATERIÁLU	VY_32_INOVACE_6A_15_Projev Václava Havla v Rudolfinu 1997
TÉMA SADY	Dokumenty k českým dějinám po roce 1989
ROČNÍK	4. ročník, oktáva
DATUM VZNIKU	červenec 2013
AUTOR	Petr Bašus

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Projev Václava Havla v Rudolfinu 1997

Anotace:

Výukový materiál je určený pro výuku nejnovějších českých (československých) dějin v hodinách dějepisu 4. ročníku (resp. semináře z dějepisu).

Skládá se z textu historického dokumentu (pokud je tento příliš dlouhý, jsou modrou barvou označeny klíčové pasáže pro stručnější seznámení se s pramenem), námětů k domácí přípravě (vyučující může zadat tyto úkoly již v předešlé hodině, a vytvořit si tak podmínky pro snazší práci s dokumentem i zadanými otázkami) a námětů k rozboru dokumentu i historických souvislostí. Pro hlubší pochopení souvislostí je výukový materiál obohacen o konfrontaci s jinými (audiovizuálními) dokumenty. Srovnání pak umožňuje plastičtější pochopení doby.

Texty mohou mít žáci vytištěné, nebo s nimi mohou pracovat ve vlastních elektronických médiích (PC, notebooky, tablety...). Učitel je také může promítnout.

Časová náročnost – 1 vyučovací hodina.

Pro maximální využití tohoto výukového materiálu je nutný přístup k internetu.

Projev Václava Havla v Rudolfinu 9.12.1997

Paní senátorky a páni senátoři, paní poslankyně a páni poslanci, vážená vládo,

s určitou mírou zjednodušení lze říct, že život naší společnosti - tak jako ostatně život jakékoli společnosti v jakýchkoli poměrech - má dvě tváře, byť samozřejmě jedna tak či onak prosvítá z té druhé.

První tvář tvoří to, čemu se lidé hlavně věnují: chodí do práce, která se jim více či méně daří, soukromě podnikají, žení se či se rozvádějí, plodí či neplodí děti, různě se sdružují, cestují do ciziny na dovolenou, čtou knihy nebo sledují televizi, a jsou-li mladší než většina z nás, navštěvují diskotéky. Myslím, že - navzdory všemu - je tento každodenní život nepoměrně lepší a pestřejší než v dobách, kdy se téměř nic nesmělo a skoro každý se bál říct nahlas, co si myslí.

Život naší společnosti však má i svou druhou tvář, která by se dala snad nazvat poměrem občanů k vlastnímu státu, ke společenskému systému, k atmosféře veřejného života, k politice. Zdá se mi, že je naší povinností zabývat se především touto druhou tvář, zkoumat, proč je dnes tak zachmuřená, a přemýšlet o tom, jak ji co nejdříve aspoň trochu rozjasnit.

Tato tvář má totiž opravdu velmi pochmurný výraz. Mnoho lidí - a potvrzují to koneckonců i průzkumy veřejného mínění - je obecnými společenskými poměry v naší zemi zneklidněno, zklamáno, nebo dokonce znechuceno; mnoho lidí si myslí, že - demokracie nedemokracie - opět jsou u moci lidé nedůvěryhodní, kterým jde víc o vlastní prospěch než o zájem obecný; mnoho lidí je přesvědčeno, že poctiví podnikatelé jsou na tom špatně, zatímco podvodní zbohatlíci mají zelenou; převládá přesvědčení, že se v této zemi vyplácí lhát i krást, že mnozí politici i státní úředníci jsou úplatní a že politické strany - ač všechny bez rozdílu krásně mluví o svých čestných úmyslech - jsou tajně manipulovány podezřelými finančními skupinami; mnoho lidí se diví, proč po osmi letech budování tržní ekonomiky je na tom naše hospodářství nevalně, takže vláda musí narychlo balit různé úsporné balíčky, proč se dusíme ve smogu, když se údajně tolik dává na ekologické účely, proč musí růst ceny všeho, včetně nájmu a energie, aniž přiměřeně k tomu rostou důchody či jiné sociální platby, proč se musíme bát chodit v noci centry našich měst, proč se nestaví téměř nic jiného než banky, hotely a vily pro bohaté, a tak dále a tak dále a tak dále. Stále víc lidí je zkrátka celkově znechuceno politikou, kterou činí pochopitelně a právem za tyto všechny nedobré věci odpovědnou, a my všichni, bez ohledu na to, že si nás svobodně zvolili, se jim stáváme podezřelí, ne-li přímo protivní (...)

(...) Říkám-li my, mám tím na mysli celou polistopadovou politickou reprezentaci, ale především politickou reprezentaci samostatné České republiky, tedy nás všechny, kteří máme vliv na osud naší země v posledních pěti letech. Záměrně přitom nerozlišuji a nechci rozlišovat jedny od druhých podle stupně odpovědnosti či zavinění, byť je jasné, že někdo za to může víc a někdo méně. Ale o to teď přece nejde. Oč jde, je aspoň telegraficky vlastní chyby pojmenovat.

Zdá se mi, že naší hlavní chybou byla pýcha. Díky tomu, že transformační procesy u nás od listopadu probíhaly víceméně kontinuálně a nebyly neblaze poznamenány velkými politickými změnami, byli jsme vskutku v leccems dál než jiní - anebo aspoň zprvu se zdálo, že tomu tak je. A to nám zřejmě příliš stouplo do hlavy. Chovali jsme se jako primusové,

premianti či rozmazlení jedináčci, kteří mají právo se povyšovat nad jiné a všechny poučovat. Tato pýcha byla prazvláštním způsobem kombinována s jakýmsi maloměšťáckým provincionalismem či téměř zápecnictvím. Rozbili jsme například úzkou politickou spolupráci s našimi nejbližšími sousedy - mám na mysli to, co se nazývalo Visegrád - , protože jsme se cítili být lepší než oni. Dnes, kdy jsme společně s nimi vyzváni k tomu, abychom přistoupili k integračním evropským seskupením, a kdy jsou naopak oni v leccems dál než my, musíme tuto spolupráci horko těžko obnovovat. Mnozí z nás se posmívali všem, kteří hovořili o globální odpovědnosti, již nese v dnešním civilizačně propojeném světě každý, a tvrdili, že nám jako maličké zemi přísluší zabývat se jen našimi maličkými českými problémy. Dnes musíme horko těžko přesvědčovat vlastní občany o tom, že se nám jakýchkoli bezpečnostních záruk dostane jen tehdy, budeme-li sami připraveni nést svůj díl odpovědnosti za Evropu i za svět, a Severoatlantickou alianci o tom, že si to uvědomujeme. Byli jsme zemí fascinovanou svými makroekonomickými ukazateli, kterou nezajímalo, že tyto ukazatele dříve či později ukáží i to, co je za hranicemi makroekonomického či technokratického pojetí světa: totiž že jsou věci, jejichž váhu či význam sice žádný účetní nespočítá, ale které vytvářejí jediné myslitelné prostředí jakéhokoli ekonomického rozvoje: pravidla hry, právní stát, mravní řád, z něhož každý systém pravidel vyrůstá a bez něhož žádný nemůže fungovat, klima společenského soužití. Proklamovaný ideál úspěchu a zisku byl zesměšněn, protože jsme dopustili, aby tu vznikl stav, v němž se nejúspěšnějšími stávají ti nejnemravnější a největší zisk mají nepotrestatelní zloději. Pod hávem liberalismu bez přívlastků, pro nějž bylo kdeco zločinně levicové, se paradoxně skrývala marxistická poučka o základně a nadstavbě: morálka, slušnost, pokora před řádem přírody, solidarita, myšlenka na ty, kteří přijdou po nás, úcta k právu, kultura vztahů mezi lidmi - to všechno a mnoho podobných věcí bylo posláno do nadstavby jakožto lehce posmívané sféry takzvaného "koření života", aby se posléze ukázalo, že už není co kořenit: základna je **protunelována**. Je protunelována proto, že se nerozvíjela - ateisté mezi vámi mi prominou - v přísném klimatu božích přikázání. Opojení svou mocí a svými úspěchy a staronově okouzlení tím, jak skvělým nástupištem ke kariéře je politická strana, začali mnozí - v prostředí tak lehkovážně beroucím zákon - mhouřit oči nad tím či oním, až se domhouřili ke skandálům, problematizujícím sám náš největší důvod k pýše, totiž naši privatizaci. (...)

Dámy a pánové,

mohl bych pokračovat ještě dlouho, ale důvodem, proč jsem před vás dnes předstoupil, není posedlá potřeba lamentovat, masochisticky si rozdírat rány, dělat chytrého po bitvě a podporovat nakonec veskrze bludný dojem, že jsme všechno prohráli a ničeho nedosáhli. Předstoupil jsem před vás z jiného důvodu: abych se aspoň stručně zamyslel nad tím, co je před námi a co máme dělat, aby se i ta tvář našeho společného života, která je dnes právem tak zachmuřená, aspoň trochu projasnila.

1) (...) Zdá se mi, že vláda - ať už bude tvořena kýmkoliv - stejně jako vy, senátoři a poslanci, stejně jako vůbec celá politická reprezentace naší země a vůbec všichni veřejně činní lidé by měli jasně říct našim spoluobčanům, že jakékoli dobré lidské soužití i jakákoli prosperita jsou myslitelné jen tehdy, budou-li panovat v různých oblastech života jasná, dobrá a všem srozumitelná pravidla a budou-li tato pravidla obecně respektována. (...) Úkolem občanů a médií je, aby bedlivě sledovali, zda to skutečně děláme, a pakliže zjistí, že nikoliv, aby využili všech možností, které nabízí demokratický politický systém, k tomu, aby nás vystřídali někým lepším.

2) Duchem spravedlnosti a slušnosti, jak vyplývá z tohoto mravního řádu, musí být pak prodchnut celý systém technických pravidel upravujících naše soužití, tedy náš právní řád (..)

6) Jak je tomu vlastně s naší ekonomikou? Proč máme najednou těžkosti právě my, kteří jsme se cítili být nebo kteří jsme skutečně byli příkladem pro ostatní v rychlosti ekonomické transformace? Proč naše ekonomika dnes roste pomaleji, než například ekonomika polská? Nesdílím názor některých z vás, že celá transformace byla špatně založena, špatně koncipována a špatně vedena. Spíš bych řekl, že naším problémem je pravý opak: tato transformace se zastavila v půli cesty, což je možná to nejhorší, co ji mohlo potkat. Kdeco je sice formálně privatizováno, ale co má vlastně jasného a konkrétního vlastníka, který by se plně věnoval zvyšování efektivity a dlouhodobým výhledům svého podniku? Není výjimkou, že navštívím podnik, jehož vedení mi nedokáže říct, komu dotyčný podnik vlastně patří, natož jak vydává svému vlastníkovi účet ze svého hospodaření. Jak je ale možno očekávat touženou restrukturalizaci podniků a celých odvětví, když je tak málo průhledných vlastníků a když tolik zástupců vlastníků chápe svůj úkol, poslání a závazek prostě jen jako příležitost převést svěřené peníze někam jinam a pak jít od toho? Velmi divná mi přitom připadá role, kterou často hrají naše banky: nepřímo vlastní podniky, které prodělávají, a čím víc prodělávají, tím víc jim půjčují. Malý podnikatel nezíská půl milionu na smysluplnou a konkrétní investici, zatímco jakýsi podivný pseudovelkopodnikatel získá klidně miliardový úvěr, aniž někdo pořádně prozkoumal, na co ho vlastně potřebuje. Právní rámec celé privatizace, jakož i kapitálového trhu, se začíná doladovat až dnes. Není to trochu pozdě? Museli jsme za rychlost své privatizace, rychlost zajisté vítanou a dobrou, skutečně zaplatit nakradenými miliardami nebo spíš desítkami miliard? Bylo-li to nutné, nechť to někdo jasně řekne. Nebylo-li to nutné a byl-li to jen následek lajdáckých pravidel hry, pak si i to jasně přiznejme. Proč mohlo například Maďarsko zprivatizovat obdobnou část své ekonomiky, aniž se tam tak masivně tunelovalo? (...)

Dámy a pánové,
vážení přítomní,

(...) Naše země, jak známo, dnes prožívá politickou krizi. V této krizi jde - z hlediska demokratických poměrů - o celkem banální příhodu, totiž o demisi vlády. S takovými příhodami demokratický systém samozřejmě počítá a ví, jak z nich ven. (...)

Zazlívám-li něco těm, kteří dnes odstupují, pak daleko víc, než ty či ony konkrétní prohřešky, celkově apatický, ba přímo nepřátelský vztah ke všemu, co by mohlo jen vzdáleně občanskou společnost připomínat či tvořit. Tento apatický vztah je totiž přesně tím, co je v posledku odpovědné za to, že tak banální demokratická příhoda, jakou je pád jedné vlády, se jeví jako málem antické drama a do jisté míry se dokonce takovým dramatem stává: mnoho lidí má docela pochopitelný pocit, že stojí tváří v tvář krachu určité koncepce státu, určitého pohledu na svět, určitého souboru ideálů.

Jakkoli to, co prožíváme, je nepříjemné, stresující a v mnoha ohledech nebezpečné, může to být zároveň velmi poučné a k mnohému dobré: může to totiž vyvolat katarzi, tedy přesně to, v co antické drama vždy ústilo. To znamená pocit hluboké očisty a vykoupení. Pocit znovuzrozené naděje. Pocit osvobození.

Pakliže nás dnešní krize donutí se vší vážností se znovu zamyslet nad charakterem našeho státu, nad jeho ideou, nad jeho identitou a výsledek takového zamyšlení promítnout do vlastní

práce, nebyla ta krize vůbec zbytečná a všechny ztráty, které přinesla, mohou být mnohonásobně vyváženy.

Bude-li nám naše dnešní krize výzvou k činům, které nově naplní naši identitu, pak nemáme důvod jí litovat. Zkusme ji proto pochopit jako lekci či školu, jako zkoušku, jako apel, který možná přišel v pravou chvíli, aby nás varoval před naší vlastní pýchou a ušetřil něčeho podstatně horšího.

Děkuji vám za pozornost.

Náměty k domácí přípravě:

1. *Vyhledejte si co nejpodrobnější přehled událostí v České republice v roce 1997.*
2. *Jak vypadalo personální obsazení nejdůležitějších ústavních funkcí na počátku prosince 1997?*
3. *Zopakujte si stručně politickou kariéru Václava Klause (jeho politické funkce v období 1989 – 1997).*
4. *Připomeňte si pojmy: tunelování, občanská společnost, privatizace.*

Náměty k rozboru:

1. *Václav Havel se ve svém projevu pokusil odhalit příčiny „blbé nálady“ ve společnosti. V čem vidí její příčiny?*
2. *V bilančním projevu (osm let od listopadové revoluce) Havel pojmenovává některé chyby, kterých se politická reprezentace země dopustila. Které?*
3. *V první řadě ve Dvořákově síni Rudolfinu seděl během projevu Václav Klaus. Po projevu netleskal. Bylo naopak patrné, jak se ho projev dotkl. Které pasáže míří na Klausovu osobu, resp. jeho politické kroky?*
4. *V jaké vnitropolitické situaci byl projev přednesen (Připomeňte si stěžejní události ekonomické a politické krize roku 1997)?*
5. *Které konkrétní události roku 1997 jsou v projevu zmíněny v obecné rovině?*
6. *Které zahraničněpolitické úkoly V.Havel v projevu zdůrazňuje?*
7. *V.Havel v projevu užil pojem „tunelování“. Jak mu rozumíte? V jakém smyslu ho použil on?*
8. *Které cesty k nápravě V.Havel nabízí? K čemu vyzývá?*
9. *Ve kterých souvislostech (otevřeně i skrytě) hovoří V.Havel o občanské společnosti? Jak tomuto pojmu rozumět?*
10. *Které nedostatky vyčítá V.Havel transformačnímu procesu, resp. soudobému stavu ekonomiky ČR? Jak mluví o ekonomické transformaci?*
11. *V.Havel přednesl tento projev těsně před prezidentskými volbami v lednu 2008. Byl projev vzhledem k této skutečnosti taktický? Co jeho přednesení vypovídá o Havlově osobnosti? (Srovnajte vaše závěry z diskuse se zprávou o průběhu voleb – viz níže.)*
http://www.rozhlas.cz/prezident08/prezidentskevolby/_zprava/427279

Zdroje:

HAVEL, Václav. *Projev prezidenta republiky Václava Havla k oběma komorám Parlamentu České republiky v Rudolfinu 1997* [online]. [cit. 27.8.2013]. Dostupný na WWW: http://www.vaclavhavel.cz/showtrans.php?cat=projevy&val=144_projevy.html&typ=HTML